

EXTRÉMIZMUS A JEHO PREJAVY V OZBROJENÝCH SILÁCH SLOVENSKEJ REPUBLIKY

JUDr. Tomáš **MARTAUŠ**, PhD.

ÚVOD

V bezpečnostnom prostredí Slovenskej republiky predstavuje extrémizmus aktuálnu a pomerne vážnu bezpečnostnú hrozbu. Uvedenému konštatovaniu plne zodpovedá i veľká miera záujmu o túto hrozbu, a to zo strany rozmanitých subjektov, ako aj úrovni skúmania.

Inak tomu nie je ani v prípade základného dokumentu definujúceho priority Slovenskej republiky v predchádzaní a boji proti radikalizácii, extrémizmu a s nimi spájanou protispoločenskou činnosťou útočiacou na základy demokratického právneho štátu, akým je Koncepcia boja proti radikalizácii a extrémizmu do roku 2024.

Tento vládou SR schválený dokument v súvislosti s extrémizmom konštatuje, že: „*Predchádzanie extrémistickej radikalizácii, extrémizmu, ako aj samotný boj proti nim patria medzi kľúčové priority bezpečnostnej politiky EÚ. ... Subjekty pravicovej extrémistickej scény sú už dlhodobo etablované na území SR, postupne však dochádza k zmenám ich priorít a personálneho zloženia. Je to predovšetkým spôsobené politickými ambíciami jej hlavných predstaviteľov, či už na miestnej, regionálnej alebo parlamentnej úrovni. ... Uplynulé roky priniesli značný nárast online aj offline nenávistných prejavov a úpadok verejnej diskusie, vplyvom ktorých okrem nárastu násilných extrémistických prejavov a prehľbovania neznášanlivosti dochádza k snahe oslabiť základné hodnoty demokracie v EÚ. ... V súčasnosti na území SR existujú aj desiatky jednotlivcov, ktoré svojimi vojenskými zručnosťami, snahou o indoktrináciu a rizikom možného prepojenia na extrémnu pravicu nielen doma, ale aj v zahraničí predstavujú pre SR potenciálnu bezpečnostnú hrozbu. Extrémistické skupiny sa snažia pôsobiť na verejnosť okrem sociálnych sietí aj prostredníctvom voľnočasových športových a záujmových klubov. V tejto súvislosti je potrebné zamerať sa na monitorovanie inklinácií k pravicovým extrémistom aj v prostredí ozbrojených zložiek SR.“¹⁾*

Práve i s ohľadom na uvedené je vysoko aktuálne venovať pozornosť problematike extrémizmu v prostredí Ozbrojených síl Slovenskej republiky a jeho eliminácii. Základným východiskom pre účinnú elimináciu tejto bezpečnostnej hrozby je poznanie reálneho stavu extrémizmu v špecifickom prostredí medzi profesionálnymi vojakmi Ozbrojených síl Slovenskej republiky. Údaje o stave extrémizmu v Ozbrojených silách Slovenskej republiky boli získané formou osobitného prieskumu, ktorého závery boli využité pri vytvorení navrhovaného modelu boja s extrémizmom v Ozbrojených silách Slovenskej republiky.

1 IDENTIFIKÁCIA EXTRÉMIZMU

Pri pohľade na štatistiky skutkov extrémizmu vypracovaných na základe evidencie vedenej Vojenskou políciou zistíme, že počas rokov 2018 a 2019 Vojenská polícia nezaznamenala žiaden z trestných činov vykazujúci znaky skutkovej podstaty trestného činu extrémizmu či skutky vykazujúce znaky priestupku extrémizmu.²⁾

1) *Koncepcia boja proti radikalizácii a extrémizmu do roku 2024*, 2021, s. 4-8.

2) JURČÁK, V. - MARTAUŠ, P. - MARTAUŠ, T.: *Skutki extrémizmu v Ozbrojených silách Slovenskej republiky*, 2021.

V roku 2017 však Vojenská polícia preverovala podozrenie zo spáchania priestupku extrémizmu, ktorého skutková podstata je vyjadrená v § 47a ods.1 písm. b) zákona č. 372/1990 Zb. o priestupkoch. V zmysle nej sa dopustí priestupku extrémizmu ten, kto „použije na verejnosti písomné, grafické, obrazové, zvukové alebo obrazovo-zvukové vyhotovenie obhajujúce, podporujúce alebo podnecujúce nenávisť, násilie alebo neodôvodnene odlišné zaobchádzanie voči skupine osôb alebo jednotlivcovi pre ich príslušnosť k niektorej rase, národu, národnosti, farbe pleti, etnickej skupine, pôvodu, rodu alebo pre ich náboženské vyznanie.“

Príslušník Ozbrojených síl Slovenskej republiky sa mal tohto priestupku dopustiť tým, že na vlastnom fejsbukovom profile verejne použil písomné a grafické vyhotovenie textov a vyhlásení obhajujúcich, podporujúcich a podnecujúcich nenávisť, násilie alebo neodôvodnene odlišné zaobchádzanie voči skupine osôb alebo jednotlivcovi pre ich príslušnosť k niektorej rase, národu, národnosti, farbe pleti, etnickej skupine, pôvodu, rodu alebo pre ich náboženské vyznanie. Objasňovaním priestupku bolo zistené, že podozrivý z priestupku spáchal všetky znaky priestupku, zo spáchania ktorého bol podozrivý. Rovnako bolo v rámci objasňovania skutku konštatované, že takýmto konaním profesionálneho vojaka neboli dodržané všeobecne platné pravidlá slušnosti, zdvorilosti a taktosti, ktoré mohli narušiť vážnosť a dobré meno Ozbrojených síl Slovenskej republiky, čím došlo k porušeniu čl. 4 ods. 2 Etického kódexu profesionálneho vojaka s poukazom na § 132 ods. 1; § 134 ods. 1 písm. a) zákona Národnej rady SR č. 281/2015 Z. z. o štátnej službe profesionálnych vojakov.

Aj v roku 2016 bolo zo strany Vojenskej polície objasňované anonymné oznámenie voči profesionálnemu vojakovi, a to i v tomto prípade pre podozrenie zo spáchania priestupku extrémizmu podľa § 47a ods.1 písm. b) zákona č. 372/1990 Zb. o priestupkoch. Oznámenie sa týkalo okolnosti, v zmysle ktorej mal profesionálny vojak v obytnej miestnosti na adrese svojho trvalého bydliska vyvesenú zástavu Konfederácie, známu aj ako tzv. „južanská vlajka“, ktorá je i používaným symbolom pre podporovanie alebo podnecovanie nenávisť, násilia alebo neodôvodneného odlišného zaobchádzania voči skupine alebo jednotlivcovi pre ich príslušnosť k niektorej rase, národu, národnosti, farbe pleti, etnickej skupine, pôvodu, rodu alebo pre ich náboženské vyznanie. I v tomto prípade dospela Vojenská polícia na základe objasňovania skutku k záveru, že opísaným konaním profesionálny vojak naplnil znaky skutkovej podstaty priestupku, pre ktorý mu svedčilo procesné postavenie obvineného z priestupku.

Prípád, ktorý sa v štatistikách neobjavuje, bol však dokumentovaný žurnalistami, je prípad extrémistických skutkov profesionálneho vojaka, dnes už vo výslužbe, ktorý v čase štátnej služby profesionálneho vojaka v roku 2016 pôsobil ako tzv. „frontman“ neonacistickej kapely Biely odpor. Toto označenie patrí kapele najmä vďaka textom jej piesní plných neonacistických symbolov, rasizmu, xenofóbie a homofóbie. Tie možno nájsť i v textoch piesní spomínaného vojaka, a to i ako sólového speváka. V zmysle nich chce trestať zradcov rasy či fyzicky ubližovať gejom. Rovnako v nich skladá poctu britskej legende neonacistov, a to lanovi Stuartovi. Na úvod skladby Národný socializmus spieva slová: „poslednú skladbu venujem Imrovi z Nitry a všetkým národnosocialistickým organizáciám na celom svete“ a zvolá „Sieg heil“. ³⁾

Práve uvedený prípad odhaľuje tzv. latentnú kriminalitu alebo inak nazývanú ako skrytú. Ide o skutky, ktoré v minulosti nevyšetrovali orgány činné v trestnom konaní, a preto sa v oficiálnych štatistikách ani neobjavujú. O ich počte preto možno viesť výlučne dohady. Uvedené je však potrebné brať na zreteľ pri hodnotení dosiahnutých čísel skutkov extrémizmu v uvádzaných štatistických prehľadoch.

3) BENČÍK, J.: *Neonacista skandujúci „Sieg heil!“ hovorcom parlamentnej strany?*, 2019.

V prípade štatistík Vojenskej polície získaných za roky 2020 až 2022 Vojenská polícia neeviduje prípady extrémistického konania s právnou kvalifikáciou priestupku. Naproti tomu, každý rok eviduje jeden skutok prešetrovaný ako trestný čin extrémizmu. Všetky tri konania pritom súvisia s podozrením na grafickú formu extrémizmu.

V roku 2020 prešetrovala Vojenská polícia podozrenie zo spáchania trestného činu založenia, podpory a propagácie hnutia smerujúceho k potlačaniu základných práv a slobôd, ktorý zakotvuje § 421 ods. 1 Trestného zákona. V prešetrovanom prípade bolo u profesionálneho vojaka identifikované vyobrazené tetovanie znázorňujúce päťcípú hviezdu s kosákom a kladivom umiestnenú na vonkajšej časti pravej ruky.

V priebehu roka 2021 Vojenská polícia prešetrovala skutok, v rámci ktorého mal profesionálny vojak verejne alebo na miestach verejnosti prístupných prejavovať sympatie k skupine, hnutiu alebo ideológii, ktorá smeruje alebo v minulosti smerovala k potlačeniu základných práv a slobôd osôb, alebo ktorá hlása rasovú, etnickú, národnostnú, náboženskú nenávisť prostredníctvom pozmeneného symbolu, a to nálepkou na osobnom motorovom vozidle znázorňujúcou symbol ríšskej orlice držiacej v pazúroch znak automobilovej značky Volkswagen (predmetné motorové vozidlo parkovalo pred vojenským útvarom). Uvedený skutok bol Vojenskou políciou klasifikovaný ako možný trestný čin prejavu sympatie k hnutiu smerujúcemu k potlačeniu základných práv a slobôd podľa § 422 ods. 1 a ods. 2 Trestného zákona.

Podozrenie zo spáchania rovnakého trestného činu, prejavu sympatie k hnutiu smerujúcemu k potlačeniu základných práv a slobôd v zmysle § 422 ods. 1 Trestného zákona, prešetrovala Vojenská polícia i v priebehu roka 2022. V rámci neho mal profesionálny vojak na zadnej časti svojho civilného motorového vozidla vyobrazený symbol orlice so štátnym znakom SR pripomínajúci odznak s názvom „slovenský vojenský orol“ používaný v rokoch 1939 – 1945 Brannou mocou SR (armádou vojnovj SR), keď sa na Slovensku stupňoval nemecký vplyv a začala sa presadzovať ideológia národného socializmu podľa nemeckého vzoru, spojená s prehným nacionalizmom, šovinizmom a útokmi na ľudí prejavujúcich iný ako oficiálny názor.

Tabuľka 1: Extrémizmus v evidencii Vojenskej polície

Rok	Priestupok § 47a – § 48	Trestný čin § 421 – § 424
2016	1	0
2017	1	0
2018	0	0
2019	0	0
2020	0	1
2021	0	1
2022	0	1

(Zdroj: vlastné spracovanie)

2 REALIZOVANÝ PRIESKUM

V rámci zámeru zistenia najrizikovejších skupín inklinujúcich k extrémizmu v prostredí Ozbrojených síl Slovenskej republiky, ako i zistenia úrovne povedomia o extrémizme, bol v priebehu rokov 2021 až 2023 realizovaný dotazníkový prieskum v skupine 183 respondentov, profesionálnych vojakov Ozbrojených síl Slovenskej republiky: 47 príslušníkov dôstojníckeho kurzu absolventov vysokých škôl, 35 kadetov Akadémie ozbrojených síl gen. M. R. Štefánika v Liptovskom Mikuláši, 21 príslušníkov z Pozemných síl OS SR, 19 zo Vzdušných síl OS SR, 18 respondentov z Ministerstva obrany SR, 12 z Generálneho štábu OS SR, 10 respondentov zo Spoločného operačného veliteľstva, 10 z Personálneho úradu OS SR, štyria z Úradu logistického zabezpečenia, dvaja z Úradu hlavného lekára, dvaja zo Síl pre špeciálne operácie a napokon jeden respondent z Veliteľstva posádky Bratislava, jeden z Čestnej stráže prezidenta a jeden zo Základne stacionárnych KIS.

Takmer polovica respondentov (48,1 %) vykonáva stálu štátnu službu, 44,8 % opýtaných právnu štátnu službu a 7,1 % dočasnú štátnu službu.

Najpočetnejšiu skupinu opýtaných (37,2 %) tvorili respondenti vo veku medzi 36 – 44 rokov. Vo vekovom rozmedzí 18 – 26 rokov bolo 31,1 % opýtaných, vo veku medzi 27 – 35 rokov bolo 16,9 % respondentov a vo veku medzi 45 – 53 rokov bolo 14,2 % respondentov. Viac ako 53 rokov mal jeden respondent, čo predstavuje 0,5 % opýtaných.

Dvaja respondenti boli s vysokoškolským vzdelaním 3. stupňa, tri štvrtiny opýtaných (75,4 %) malo najvyššie dosiahnuté vzdelanie vysokoškolské vzdelanie 2. stupňa, desatina (10,4 %) mala ukončené vysokoškolské vzdelanie 1. stupňa, 12,6 % respondentov malo úplné stredné vzdelanie s maturitou a jeden respondent mal stredné vzdelanie.

3 DOTAZNÍKOVÉ OTÁZKY

Dostupnej vzorke profesionálnych vojakov bolo prostredníctvom dotazníka položených celkovo 16 uzatvorených otázok. Išlo o otázky, ktoré mali zistiť úroveň znalostí o extrémizme v prostredí Ozbrojených síl Slovenskej republiky, ako aj inklináciu k intolerancii voči menšinám v spoločnosti v závislosti na veku, vzdelaní, hodnostnom zbore a type štátnej služby profesionálov.

Práve preto sa **otázka č. 1** týkala hodnostného zboru, do ktorého respondent v Ozbrojených silách Slovenskej republiky patrí, **otázka č. 2** zasa jeho veku a **tretia** a **štvrtá otázka** najvyššieho dosiahnutého vzdelania respondenta a druhu štátnej služby, ktorú vykonáva.

Otázka č. 5 obsahovala adjektíva, spomedzi ktorých mal opýtaný označiť tie, ktoré je možné vecne správne priradiť k extrémizmu. Išlo o adjektíva: pravicový, demokratický, neoliberalný, náboženský, etnický a ekologický, pričom správne bolo možné vybrať výlučne možnosti: pravicový, náboženský, etnický a ekologický.

Spojenie „demokratický extrémizmus“ predstavuje oxymoron a jeho označenie ako jednej z odpovedí je nesprávne. Extrémizmus totiž predstavuje vyhrotenú ideológiu či správanie, ktoré útočí na akúkoľvek hodnotu vlastnú demokratickej spoločnosti.

Za nesprávne možno považovať i označenie „neoliberalný extrémizmus“. Ide o označenie, ktoré rovnako ako „liberálny extrémizmus“ či „liberálny fašizmus“ sa v ostatnom období často používa v laickej verejnosti. I toto označenie však predstavuje iracionálne slovné spojenie (contradictio in adjecto). Extrémistické či fašistické nazeranie na spoločnosť a jej skupiny je spájané s popieraním

práv menších, rovnosti či slobody. Spájané je tak so silným etatizmom, budovaním spoločenských tried či stavov a obmedzovaním slobôd obyvateľstva. Naproti tomu liberalizmus je typický presadzovaním čo najužšej ingerencie štátu do života obyvateľov, rešpektovaním práv menších a čo najmenšími zásahmi do slobody človeka.

V otázke č. 6 bolo úlohou opýtaných označiť, ktoré z fotografických vyobrazení (osem možností) určitého správania možno vecne správne považovať za extrémistické konanie.

Možnosť 1 zobrazovala do pol pása vyzlečeného športovca na futbalovom ihrisku so zdvihnutou pravoucou, fašistickým a nacistickým pozdravom oslavujúcim najmä sympatie k Adolfovi Hitlerovi. Uvedená možnosť tak predstavovala znázornenie správania spočívajúceho v prejavovaní sympatií k nacistickej ideológii, a teda k extrémistickému konaniu spojenému s pravicovým extrémizmom.

Možnosť 2 znázorňovala fotografiu budovy postihnutej záplavami a poškodenej nasprejovaným ironickým nápisom v angličtine: „I DON'T BELIEVE IN GLOBAL WARMING“, čo v preklade znamená „neverím v globálne otepľovanie“. Poškodzovanie rôznych objektov vrátane ťažobných zariadení, strojov, lodí či výrobkov z prírodnej kožušiny v duchu ochrany fauny a flóry je typickým prejavom environmentálneho (ekologického) extrémizmu. Možnosť 2 vyobrazovala práve tento druh extrémizmu. Jeho identifikácia bola spojená s nevyhnutnosťou dať do súvislostí viacero znakov z tohto obrázku, ako aj použiť iróniu v jeho pochopení. Táto možnosť bola pre respondenta náročnejšia na správnu identifikáciu.

Možnosť 3 zobrazovala dvoch mužov zahalených do dúhovej vlajky, symbolu používanom príslušníkmi sexuálnych menších patriacich do LGBTI+ komunity, ktorí otvorene prejavujú svoju náklonnosť vzájomným bozkom. Nakoľko zákaz diskriminácie z dôvodu príslušnosti ku niektorej zo sexuálnych menších, ako aj rešpektovanie práv týchto menších tvorí jednu zo základných demokratických hodnôt, nebolo možné túto možnosť označovať za extrémistickú. Práve naopak, jej zaradenie do dotazníka malo za cieľ odhaliť nesprávne vnímanie významu pojmu extrémizmus, ako aj odhaliť intolerantný postoj.

Možnosť 4 znázorňovala člena amerického rasistického spolku „Ku Klux Klan“ v typickom desivom bielom habite s bielou špicatou maskou a pochodňou. Táto možnosť tak zjavne vyobrazovala prejavy pravicového extrémizmu.

Možnosť 5 zachytávala vyznávača islamu počas modlitby na modlitebnom koberčeku. Išlo o zobrazenie praktizovania náboženstva jednej z náboženských skupín. Nakoľko sloboda náboženského vyznania predstavuje jednu z hodnôt demokratickej spoločnosti, nemožno takéto konanie považovať za prejav extrémizmu. Jeho zaradenie do dotazníka malo za cieľ odhaliť nesprávne vnímanie pojmu extrémizmus a intolerantný prístup ku moslimskej náboženskej skupine.

Možnosť 6 zobrazovala rakúskeho umelca Thomasa Neuwirtha známeho pod umeleckým menom Conchita Wurst. Umelec je známy aj vďaka svojej charakteristickej ženskosti v kontraste s hustou bradou a fúzmi. Ide tak o umelca s jasným prihlásením sa ku komunitě LGBTI+. I napriek tomu, že jeho úprava zovňajšku budila i budí rozličné negatívne reakcie, je výsledkom jeho slobodného presvedčenia, jeho sexuálnej orientácie a osobného životného štýlu. Takéto konanie neútočí na hodnoty demokracie, ale práve naopak podrobuje demokraciu skúške tolerancie k inakosti. I táto možnosť mala preveriť správne poňatie pojmu extrémizmus a odhaliť intoleranciu k menšinám. Možnosť 6 nebola prejavom extrémizmu.

Možnosť 7 znázorňovala vstupné dvere na pánsku a dámsku toaletu a na toaletu pre menšinu patriacu k tzv. transgender komunitě. Ide o menšinu patriacu ku skupine LGBTI+ komunitě, pričom upozornenie na ich prítomnosť v spoločnosti ako jednej zo sexuálnych menšín v spoločnosti, zvyšovanie povedomia o nej či jej právach, nepredstavuje konanie, ktoré by sa vymykalo zásadám demokracie, ale naopak ide o konanie, ktoré napomáha uplatňovať demokratické princípy.

Posledná možnosť 8 znázorňovala napokon agitačný plagát dnes už neexistujúcej neformálnej organizácie Slovenskí branci. Tá svojou činnosťou útočila na princíp výlučnosti a zvrchovanosti štátnej moci, čím či už vedome alebo nevedome útočila aj na jeden z demokratických princíпов, v dôsledku čoho je táto organizáciu zaradená medzi extrémistické organizácie.

Ďalšia z položených otázok, a to **otázka č. 7** obsahovala šesť reálnych výrokov, o ktorých musel opýtaný rozhodnúť, či ich možno považovať za extrémistické. Prvý výrok v znení „*svedomie je židovský vynález na zotročenie ľudí*“ predstavoval neslávne známy výrok Adolfa Hitlera. Ide o prejav antisemitizmu a náboženskej neznášanlivosti, ktorý rozhodne možno považovať za extrémistický.

Druhý výrok „*kapitalisti nám sami predávajú povraz, na ktorý ich my zavesíme*“ je pripisovaný V. I. Leninovi. Je prejavom ideológie spočívajúcej na nenávisti voči vybraným spoločenským skupinám pre ich postavenie (triedne zaradenie), ktoré výrok nabáda pozbaviť života. Predmetný citát preto predstavoval výrok ľavicového extrémizmu.

Tretí výrok „*aj keď možno súhlasiť so zákazom, aby ženy šoférovali auto, vo všetkých ostatných prípadoch islamská anticivilizácia robí zo žien nesvojprávnu, diskriminovanú menšinu a znemožňuje ich slobodný rozvoj*“ patrí bývalému českému prezidentovi Milošovi Zemanovi.⁴⁾ Z obsahu výroku je zrejmé, že jeho autor schvaľuje diskrimináciu skupiny obyvateľstva z dôvodu pohlavia a súčasne prejavuje nenávisť voči jednému zo svetových náboženstiev. Diskriminačný prístup z dôvodu pohlavia či náboženského vyznania je nezlučiteľný so zásadami demokracie, a tak tento výrok je možné zaradiť medzi extrémistické výroky.

Štvrtý výrok „*napriek pretrvávajúcim stereotypom, ktoré zobrazujú lesby, gejov a bisexuálnych ľudí ako narušených, niekoľko dekád výskumu a klinických overení viedlo všetky relevantné medicínske, psychologické organizácie ku konštatovaniu, že tieto sexuálne orientácie reprezentujú normálne formy ľudského prežívania*“ predstavuje citáciu z Východiskového materiálu – Práva lesbičiek, gejov, bisexuálnych, transrodových a intersexuálnych ľudí (materiál na rokovanie Výboru pre práva LGBTI osôb). Výrok objasňuje verejnosti, že sexuálne menšiny tvoria skupiny obyvateľstva, ktoré nemožno považovať za menejcenné. Uvedený výrok tak nebolo možné považovať za extrémistický.

Piaty výrok v znení „*tresty za marihuanu treba uvoľniť*“ pochádza od náhodného diskutujúceho v jednej z diskusií na sociálnych sieťach. Tento výrok, spojený s názorom na prísnosť trestu za trestné činy späté s návykovými látkami, možno považovať za maximálne „krajný“, resp. radikálny. A to v závislosti od toho, v akej miere ide do konfliktu s väčšinovým názorom. Ani tento výrok však nemožno považovať za extrémistický názor. Uplatnenie trestu za protispoločenské správanie nepopiera, vedie len polemiku o jeho proporcionalite.

Posledný z výrokov „*EÚ nie je bez chýb, ale pre Slovensko je základným politickým, ekonomickým a kultúrnym priestorom, ktorý poskytuje občanom bezpečnosť, stabilitu a prosperitu*“ predstavuje slová bývalého ministra zahraničných vecí SR Ivana Korčoka, ktoré uviedol pri spomienke na 17. výročie vstupu SR do EÚ.⁵⁾ Výrok predstavuje politický názor na členstvo SR v EÚ. Žiadnym

4) Český premiér Zeman: *Islam je anticivilizácia*, 2011.

5) KORČOK, I.: *EÚ sa stala súčasťou domácich politik aj každodenného života*, 2021.

spôsobom sa nedotýka hodnôt demokracie, neútočí na ne, a ani ich nespochybňuje. Ani tento výrok tak nemožno považovať za extrémistický.

Otázka č. 8 mala za cieľ zistiť u opýtaných schopnosť rozpoznať, ktoré zo zobrazení (deväť možností) je možné považovať za prejav grafického extrémizmu.

Možnosť 1 predstavovala logo organizácie Front oslobodenia zvierat (Animal Liberation Front). Túto skupinu tvoria mladí nadšenci, ktorí páchajú rozličné sabotáže v záujme ochrany zvierat. Organizácia pôvodne vznikla v 70. rokoch vo Veľkej Británii. V súčasnosti je rozšírená vo viacerých európskych a severoamerických štátoch. Jej slovenská bunka sa v roku 2004 prihlásila k vypusteniu 428 chovných líšok z chovnej farmy v Martine, čím jej spôsobili škodu vo výške troch miliónov korún.⁶⁾ Uvedené logo tak bolo možné považovať za logo extrémistickej organizácie spojenej s environmentálnym extrémizmom.

Možnosť 2 zobrazovala logo občianskeho združenia Ľudia proti rasizmu. Ide o združenie dlhodobo sa angažujúce v ochrane ľudských práv na Slovensku.

Možnosť 3 vyobrazovala symbol „Jin a Jang“. Tento symbol má pôvod v dávnej čínskej filozofii a symbolizuje vzájomne sa dopĺňajúce opaky vyjadrujúce harmóniu. Symbol nie je spájaný s extrémizmom.

Možnosť 4 znázorňovala tzv. vlčí hák, symbol používaný na označenie divízie Waffen SS, ozbrojených oddielov nacistickej organizácie Schutzstaffel (ochranný oddiel) vedenej Heinrichom Himmlerom počas 2. svetovej vojny.

Možnosť 5 predstavovala symbol Hlinkovej gardy, polovojenskej organizácie, Hlinkovej slovenskej ľudovej strany v rokoch 1938 – 1945. Tá pomáhala vytvárať i upevňovať totalitný Slovenský štát počas obdobia druhej svetovej vojny. Hlinková garda počas svojej existencie vykonala množstvo aktivít namierených voči Židom. Symbolika s ňou spätá je tak považovaná za extrémistickú.

Možnosť 6 zobrazovala logo Tublatanky, známej slovenskej rockovej hudobnej skupiny založenej v roku 1982. Jedna z jej piesní s názvom „Pravda víťazí“ sa stala jedným zo symbolov tzv. „Nežnej revolúcie“ v roku 1989. Jej texty nie sú radikálne ani extrémistické. Jej logo bolo do dotazníka zaradené ako akýsi „chyták“.

Možnosť 7 znázorňovala logo Kresťanského združenia mladých ľudí (YMCA –Young Men’s Christian Association). Organizácia vznikla v Londýne v roku 1844. Má takmer 60 miliónov členov z viac než 115 krajín. Jej hlavným cieľom je rozvoj človeka akejkoľvek farby pleti, akéhokoľvek náboženského vyznania, sociálnej príslušnosti, pohlavia a schopností. Organizácia prevádzkuje charitu, usporadúva kurzy, buduje športoviská a stará sa o zmysluplnú náplň voľného času mládeže. I toto logo bolo do dotazníka zaradené na preverenie všeobecných znalostí a ako určitý „chyták“.

Možnosť 8 predstavovala označenie pluku Azov. Pôvodne dobrovoľníckej polovojenskej organizácie založenej Andrijom Bileckym prezývaným „Biely vodca“, ktorý bol otvoreným neonacismom. Organizácia vznikla z ultranacionalistického gangu „Patrioti Ukrajiny“ a neonacistickej skupiny „Sociálno-národné zhromaždenie“. Obe tieto skupiny vyznávali xenofóbne a neonacistické ideály. Fyzicky napádali migrantov, Rómov či ľudí oponujúcich ich presvedčeniu. Pluk Azov bojoval od roku 2014 v prvej línii proti proruským separatistom.⁷⁾

6) LICHNER, V.: *Analýza radikálnych a extrémistických skupín...*, 2020.

7) SCHEINER, J.: *Velebení a zatracovaní : Kto sú bojovníci pluku Azov*, 2022.

Znak pluku Azov možno dohľadať i v príručke pre identifikáciu extrémistických symbolov vydanéj Ministerstvom vnútra SR v rámci projektu zameranom na zvýšenie efektivity pri monitorovaní, odhaľovaní a objasňovaní extrémizmu v kyberpriestore. Táto publikácia nesie pomenovanie „Symbolika využívaná extrémistickými a radikálnymi skupinami“. Vydaná bola v roku 2016 s podporou EÚ. Publikácia radí pluk Azov medzi krajne pravicové hnutie, ktorého legitimizácii mala prispieť rýchla ruská invázia a nepripravená ukrajinská armáda. Extrémistickú symboliku vidí i v samotnom znaku pluku, tvorenom tzv. „vlčím hákom“ (znakom Waffen-SS) a tzv. „čiernym slnkom“ spájaným s nacistickým okultizmom.

Ozbrojený konflikt na Ukrajine a aktívne angažovanie sa pluku Azov v obrane Ukrajiny ovplyvňuje pohľad mnohých analytikov naň. Ako príklad možno uviesť citáciu bezpečnostného analytika Vladimíra Bednára v jednom z online príspevkov, podľa ktorého: „Medzi Azovom v roku 2014 a v súčasnosti je veľký rozdiel. V roku 2014 to bola v podstate súkromná polovojenská armáda so silným ideologickým kontextom nacionalizmu. Azov však treba oddelovať v dvoch fázach. Po ukrajinskej reforme ozbrojených síl bol pôvodný kontext práporu Azov úplne zmenený. Došlo k výraznej očiste. Ľudia spájaní s neonacistickou ideológiou museli Azov po integrovaní do národnej gardy opustiť. Súčasný Azov preto nemožno s tým z roku 2014 vôbec spájať. Má rovnaký názov, ale treba ho vnímať ako dve oddelené veci.“⁸⁾

Vzhľadom na okolnosť, že dotazníkové otázky boli zostavené ešte pred vypuknutím konvenčnej vojny na Ukrajine vo februári roku 2022 a respondenti odpovedali na dotazníkové otázky ako pred týmto konfliktom, tak aj počas neho, a taktiež s ohľadom na aktuálne vedené spory o súčasný charakter tohto zoskupenia, vzhľadom na rozličné pohľady na prebiehajúci ozbrojený konflikt na Ukrajine, organizátori prieskumu považovali za vedecky korektné možnosť 8 nevyhodnocovať.

Možnosť 9, 10 a 11 zobrazovali číslice 08, 18, 28. Číslice 18 a 28 možno považovať za extrémistické.⁹⁾ Číslo 18 symbolizuje prvé a ôsme písmeno abecedy, teda „A“ a „H“, čo sú iniciály Adolfa Hitlera, vodcu nemeckých nacistov. Číslo 28 rovnako označuje druhé a ôsme písmeno v abecede. Teda „B“ a „H“, čo sú začiatkové písmená neonastickej organizácie „Blood & Honour“ (Krv a česť). Toto hnutie vzniklo v roku 1987 vo Veľkej Británii a postupne sa rozšírilo aj do iných krajín. Hlavnou činnosťou hnutia je rozširovanie nahrávok a organizovanie koncertov neonacistických skupín.

Otázka č. 9 popisovala príklady ľudského konania, z ktorých musel respondent vybrať tie, ktoré možno klasifikovať za trestné činy extrémizmu v zmysle Trestného zákona č. 300/2005 Z. z.

Prvou možnosťou bolo konanie spočívajúce vo „verejnom spochybňovaní zločinov režimu založeného na fašistickej ideológii“. Ide o jeden zo spôsobov, ktorými možno naplniť skutkovú podstatu trestného činu popierania a schvaľovania holokaustu, zločinov politických režimov a zločinov proti ľudskosti, ktorý v zmysle klasifikácie stanovenej Trestným zákonom patrí medzi trestné činy extrémizmu.

Rovnaký trestný čin spácha i ten, kto sa dopustí „verejného spochybňovania zločinov režimu založeného na komunistickej ideológii“ čo bola druhá možnosť otázky č. 9.

Rovnako trestným činom extrémizmu bola i tretia možnosť spočívajúca vo „verejnom hanobení jazyka niektorého národa“.

Štvrtá možnosť, „verejné vystavovanie zberateľskej zbierky obsahujúcej zástavy, odznaky, heslá alebo symboly skupín a hnutí, ktoré smerujú alebo v minulosti smerovali k potláčaniu základných ľud-

8) PAULÍK, J.: *Prápor Azov, hajlujúci bojovníci a očistenie a očistenie od radikálov*, 2022.

9) MURÍNOVÁ, Z.: *Politický extrémizmus u nás*, 2017.

ských práv a slobôd“, bola okolnosť, s ktorou počíta Trestný zákon ako s právne dovoleným konaním, a to s ohľadom na to, že ide o vystavovanie vecí výlučne spojených so zberateľskými aktivitami.

Piata možnosť založená na konaní spočívajúcom v *“rušení priebehu verejného podujatia násilným poškodením sedadla alebo časti športového zariadenia slúžiaceho na oddelenie sektorov“* síce predstavuje trestný čin, a to trestný čin výtržníctva, v jeho prípade však nejde o trestný čin radený medzi tie extrémistické.

Možnosť *„akýkoľvek trestný čin spáchaný z nenávisťi voči jednotlivcovi pre jeho farbu pleti“* predstavovala trestný čin spáchaný z osobitného extrémistického motívu v zmysle § 140 písm. e) Trestného zákona, ktorý zákon radí medzi trestný čin extrémizmu.

Za trestný čin extrémizmu je považované aj uplatňovanie apartheidu, ktoré je v zmysle Trestného zákona klasifikované ako trestný čin apartheidu a diskriminácie skupiny osôb, čo predstavovalo ďalšiu z ponúkaných možností.

Ostatná možnosť otázky č. 9 v podobe *„neoprávneného prechovávanía omamnej látky, psychotropnej látky, jedu alebo prekursoru pre vlastnú potrebu“*, predstavuje trestný čin prechovávanía drog pre vlastnú potrebu, ten však nemožno zaradiť medzi trestné činy extrémizmu.

Otázka č. 10 mala za cieľ zistiť u respondentov, či spomedzi siedmich normatívnych právnych aktov dokážu správne identifikovať tie, v ktorých možno nájsť znaky extrémistickej protiprávnej činnosti. Respondenti mali na výber spomedzi zákona č. 301/2005 Z. z. Trestného poriadku; zákona č. 300/2005 Z. z. Trestného zákona; zákona č. 460/1992 Zb. Ústavy SR; zákona č. 308/1991 Zb. o slobode náboženskej viery a postavení cirkví a náboženských spoločností; zákona č. 274/2017 Z. z. o obetiach trestných činov a o zmene a doplnení niektorých zákonov; zákona č. 440/2015 Z. z. o športe a o zmene a doplnení niektorých zákonov a zákona Slovenskej národnej rady č. 372/1990 Zb. o priestupkoch.

Výraz „extrémizmus“ a výraz „extrémistický“ v akýchkoľvek ich tvaroch užíva z ponúknutých možností výlučne Trestný poriadok, Trestný zákon a zákon Slovenskej národnej rady o priestupkoch. Výlučne posledné dva z uvedených však právne zakotvujú znaky konania, ktoré možno objektívnym právom SR označiť za skutky extrémizmu, a to buď ako trestné činy extrémizmu, alebo ako priestupky extrémizmu.

Otázka č. 11 bola zameraná na zistenie možného radikálneho či extrémistického presvedčenia, či ich schvaľovania. V rámci nej mali respondenti odpovedať, že v prípade, ak by boli svedkom situácie ako osoba na ich pracovisku, s negatívnym názorom na utečencov utekajúcich do EÚ, prezentuje svoje extrémistické názory na islam na Slovensku, by im takéto správanie prekážalo.

Otázka č. 12 mala rovnaký význam, pričom v rámci nej mali respondenti vyjadriť svoj názor na homosexuálov v radoch príslušníkov Ozbrojených síl Slovenskej republiky.

V prípade **otázky č. 13** mali respondenti odpovedať, či by im prekážalo, pokiaľ by bol ich nadriadeným Róm.

Podobne v prípade **otázky č. 14 a č. 15** sa mali respondenti vyjadriť, či by im prekážalo, ak by si ich najbližší rodinní príslušníci vybrali za životného partnera osobu hlásiacu sa ku LGBTI+ komunite, alebo keby si ich najbližší rodinní príslušníci vybrali za životného partnera osobu hlásiacu sa k extrémistickému hnutiu.

Posledná otázka dotazníka, a to **otázka č. 16** spočívala v zistení okolnosti, či by respondentom prekážalo, ak by si ich najbližší rodinný príslušník vybral za životného partnera osobu hlásiacu sa ku židovskej menšine na Slovensku.

4 ZISTENIA Z PRIESKUMU

Na základe analytického zhodnotenia údajov získaných z dotazníkového prieskumu je možné konštatovať, že v prostredí profesionálnych vojakov Ozbroyených síl Slovenskej republiky jestvujú kvalifikované nedostatky vedomostí o extrémizme. Toto tvrdenie bolo prijaté na základe nasledujúcich čiastkových záverov:

- Ekologický extrémizmus dokázala správne označiť len menej než tretina opýtaných, etnický extrémizmus polovica. Prejav ekologického extrémizmu identifikovala len jedna desatina respondentov. Nesprávny prívlastok „neoliberálny“ priradilo k extrémizmu takmer 40 % opýtaných. Za extrémistov považuje Slovenských brancov len každý druhý z opýtaných.
- Tretina respondentov neoznačila za extrémistický výrok Adolfa Hitlera, považujúci svedomie za židovský vynález. Takmer každý druhý opýtaný nedokázal správne označiť za extrémistický výrok ľavicového extrémizmu. Až 70 % opýtaných nevníma ako extrémistický názor schvaľujúci zákaz viesť motorové vozidlo ženám a považujúci islam za anticivilizáciu.
- Tretina opýtaných neoznačila za extrémistický znak tzv. vlčí hák používaný divíziou SS a rovnako tak gardistickú zástavu Hlinkovej gardy. Extrémistickú šifru v čísle „18“ poznal len každý druhý respondent a tú, ktorá je skrytá za číslom „28“ nepoznal takmer nikto.
- Len menej než polovica opýtaných považovala za extrémistický trestný čin verejné spochybňovanie zločinov komunizmu. V prípade verejného spochybňovania zločinov fašistickej ideológie 20,2 % opýtaných nedokázalo toto konanie označiť za trestný čin. Takmer polovica opýtaných považovala nesprávne za trestný čin extrémizmu vystavovanie inak extrémistického materiálu avšak pre zberateľské účely a využitie.
- A napokon zákon Slovenskej národnej rady o priestupkoch č. 372/1990 Zb. dokázalo správne označiť ako prameň práva upravujúci znaky extrémistickej činnosti len 11,6 % opýtaných.

Z výsledkov realizovaného dotazníkového prieskumu možno rovnako urobiť záver, v zmysle ktorého **možno v prostredí profesionálnych vojakov Ozbroyených síl Slovenskej republiky nájsť skupinu s intolerantným presvedčením či s problémom zaujať tolerantné stanovisko k menšinám v spoločnosti**. Tento záver plynie zo zistení, že štvrtine opýtaných prekáža prítomnosť homosexuálov v Ozbroyených silách Slovenskej republiky. Takmer rovnaká časť opýtaných sa na položenú otázku, či im homosexuáli v armáde prekážajú, nedokázala vyjadriť.

Štvrtina opýtaných sa nedokázala vyjadriť, či by im prekážalo, pokiaľ by boli svedkom útokov na islamské náboženstvo. Takáto okolnosť by neprekážala 14,2 % opýtaných.

Takmer 20 % opýtaných nevedelo odpovedať na položenú otázku, či by im prekážal Róm ako ich nadriadený.

Spomedzi všetkých respondentov by takmer 40 % z nich prekážalo, pokiaľ by si ich najbližší rodinný príslušník vybral za životného partnera osobu hlásiacu sa k LGBTI+ komunite.

Pätina respondentov považovala za prejav extrémizmu výzor Conchity Wurst, takmer rovnaká časť z nich považovala za takýto prejav transrodové toalety a takmer 16 % respondentov vníma ako extrémistický prejav dvoch vzájomne sa bozkávajúcich mužov.

Napokon, 18 % opýtaných sa nevedelo vyjadriť k otázke, či by im prekážalo ako životný partner ich rodinného príslušníka Žid.

Zaujímavým zistením z dotazníkového prieskumu bola však i skutočnosť, že **profesionálni vojaci by v rodine netolerovali extrémistu**. Takmer 91 % opýtaným by totiž prekážalo, pokiaľ by si ich rodinný príslušník vybral za životného partnera osobu hlásiacu sa k extrémistickému hnutiu.

Pokiaľ ide o odpovede na kľúčové otázky, ktorá zo sledovaných skupín profesionálnych vojakov Ozbrojených síl Slovenskej republiky má najslabšie povedomie o extrémizme, a ktorá z týchto skupín má najväčší sklon k intolerantnému postoju k menšinám, z vyhodnotených dát možno uviesť, že:

Najrozsiahlejšie vedomosti o extrémizme má medzi opýtanými profesionálnymi vojakmi Ozbrojených síl Slovenskej republiky skupina:

- vo veku 36 – 44 rokov,
- s vysokoškolským vzdelaním,
- dôstojníkov,
- kadetov Akadémie ozbrojených síl gen. M. R. Štefánika spoločne so skupinou profesionálnych vojakov v dočasnej a stálej štátnej službe.

Najzávažnejšie nevedomosti o extrémizme mala medzi opýtanými profesionálnymi vojakmi Ozbrojených síl Slovenskej republiky skupina:

- najmladších respondentov vo veku 18 – 26 rokov,
- so stredoškolským vzdelaním,
- mužstva,
- kadetov Akadémie ozbrojených síl gen. M. R. Štefánika.

Najtolerantnejšiu skupinu respondentov predstavovala medzi opýtanými profesionálnymi vojakmi Ozbrojených síl Slovenskej republiky skupina:

- vo veku 18 – 44 rokov,
- s vysokoškolským vzdelaním,
- dôstojníkov,
- kadetov Akadémie ozbrojených síl gen. M. R. Štefánika spoločne so skupinou profesionálnych vojakov v dočasnej a stálej štátnej službe.

Najnetolerantnejšiu skupinu respondentov voči menšinám v spoločnosti predstavovala medzi opýtanými profesionálnymi vojakmi Ozbrojených síl Slovenskej republiky skupina:

- vo veku 45 – 53 rokov,
- dôstojníkov,
- s vysokoškolským vzdelaním,
- profesionálnych vojakov v dočasnej štátnej službe.

Z uvedeného vyplýva, že skupina vysokoškolsky vzdelaných a skupina dôstojníkov predstavuje skupinu s najväčším podielom profesionálnych vojakov s kvalifikovanými vedomosťami o extrémizme a s najviac tolerantným postojom k menšinám v spoločnosti. Je zaujímavé, že rovnaké skupiny však predstavovali i skupiny s najvyšším podielom respondentov s intolerantným postojom k menšinám v spoločnosti. Z tejto skutočnosti je preto možné usudzovať, že len samotné zvyšovanie vedomostí o extrémizme nie je spôsobilé samotný extrémizmus eliminovať.

Pri vyhodnotení dotazníkového prieskumu bolo tiež zaujímavé sledovať kvalifikovaný počet údajov svedčiacich o intolerantnom postoji k menšinám v prípade jednej a tej istej vekovej skupiny, a to skupiny respondentov vo veku 45 – 53 rokov. Podľa všetkého možno tento stav interpretovať spôsobom, v zmysle ktorého muselo v procese osvojovania si hodnôt dôjsť k systémovému zlyhaniu pri identifikovanej vekovej skupine profesionálnych vojakov. Na uvedenej skutočnosti je rovnako zaujímavé, že najmladší respondenti tradične označovaní za najrizikovejšiu skupinu z pohľadu zradikalizovania sa, patrili k najviac tolerantným respondentom spomedzi oslovených.

Závery plynúce z realizovaného výskumu sú spôsobilé prispieť ku správne mu cieleniu protixtrémistických opatrení v prostredí Ozbrojených síl Slovenskej republiky. Vzhľadom na zistené závery je potrebné zamerať sa na metodicky jasne nastavený systematický boj s extrémizmom zameraný na emočnú stránku adresátov a ich výchovu k tolerancii. Pričom je potrebné sa zamerať predovšetkým na vekovú skupinu 45 až 53-ročných profesionálov.

Je totiž nesmierne dôležité pozitívne ovplyvňovať spoločenské vzťahy v Ozbrojených silách Slovenskej republiky smerom ku kreovaniu profesionálnych vojakov s tolerantným prodemokratickým hodnotovým nastavením, ktoré najmä v priestore mnohonárodných, multietnických či multikonfesných armád, s ktorými tvoria Ozbrojené sily Slovenskej republiky strategické partnerstvo, predstavujú *conditio sine qua non* (nevyhnutný predpoklad) partnerskej spolupráce.

Závery plynúce z realizovaného prieskumu môžu napokon slúžiť i ako impulz pre ďalšie vedecké skúmanie vedúce k overeniu ich záverov. Rovnako tak môžu viesť k výskumom zameraným na ich detailnejší rozbor.

5 ODPORÚČANIA PRE ODBÚRAVANIE EXTRÉMIZMU

V rámci výskumu zameraného na zodpovedanie otázok o najčastejších príčinách extrémizmu a najčastejších odporúčaní na eliminovanie extrémizmu, bol prostredníctvom analýzy dostupných dokumentov tvorených závermi realizovaných výskumov venovaných extrémizmu, koncepčných dokumentov zaoberajúcich sa extrémizmom či vedeckých a odborných záverov odborníkov pre oblasť extrémizmu zostavený rebríček najpočetnejších odporúčaní pre boj s extrémizmom v spoločnosti (boli použité i pramene z ČR, a to z dôvodu spoločnej skúsenosti s totalitnými režimami, spoločnej histórie ozbrojených síl a kultúrnej blízkosti).

Súčasne boli sledované i najpočetnejšie identifikované príčiny, pre ktoré v našom regióne k extrémizmu dochádza.

Pre zodpovedanie otázky, aké sú najčastejšie príčiny extrémizmu a aké sú najčastejšie odporúčania pre boj s extrémizmom, bol výskum zameraný na zostavenie rebríčka najčastejších príčin extrémizmu a najpočetnejších odporúčaní pre eliminovanie extrémizmu.

Objektom výskumu boli vybrané expertné dokumenty o extrémizme a predmetom výskumu boli závery v oblasti príčin extrémizmu a odporúčaní pre boj s ním.

Počas výskumu bola analýze podrobená nasledovná skupina dostupných expertných dokumentov:

- Akadémia Policajného zboru v Bratislave: Príčiny rastu radikalizácie a agresivity určitých skupín obyvateľstva,
- Občianske združenie Mládež ulice: Základy sociálnej práce s mládežou ohrozenou extrémizmom a radikalizáciou,
- Centrum vedecko-technických informácií SR: Názory žiakov základných a stredných škôl na prejavy extrémizmu a ich pohľad na terorizmus,
- Inštitút pre kriminológiu a sociálnu prevenciu: Kriminologické a právne aspekty extrémizmu,
- Vláda SR: Konceptia boja proti radikalizácii a extrémizmu do roku 2024,
- Vláda ČR: Konceptia boja proti extrémizmu a predsudkovej nenávisti 2021 – 2026,
- Vláda ČR: Správa o extrémizme a predsudkovej nenávisti na území ČR v roku 2020,
- Úrad vlády SR: Závery a odporúčania vyplývajúce z medzinárodnej Konferencie o boji proti extrémizmu (23. – 24. marec 2010),
- Radikalizácia v ozbrojených silách: poznatky z ČR a z Nemecka v stredoeurópskom kontexte,
- Extrémizmus z pohľadu vojakov,
- Hrozba politického extrémizmu z hľadiska Ozbrojených síl ČR,
- Stratpol: Mládež, radikalizmus a polovojenské organizácie,
- Psychoedukačný program minimalizácie extrémistických postojov a prejavov mladých ľudí,
- Extrémizmus a radikalizácia v sociálnych kontextoch,
- Prejavy radikalizmu a extrémizmu v sociálnych vzťahoch,
- Správa o bezpečnosti SR za rok 2020,
- Správa o činnosti SIS za rok 2020,
- Správa o činnosti Vojenského spravodajstva za rok 2020,
- Bezpečnostná stratégia SR 2021,
- Boj proti radikalizácii a náboru teroristov – strategická výzva v boji proti terorizmu v podmienkach EÚ a SR ako členskej krajiny EÚ,
- Spôsob boja s extrémizmom v OS SR,
- Extrémizmus a spoločnosť.

Analýza spracovaných podkladov preukázala za štatisticky najpočetnejší uvádzaný dôvod, vďaka ktorému dochádza k extrémizmu internet a sociálne siete, ktoré umožňujú jeho ľahké šírenie, nábor členov či spoluprácu extrémistických skupín, a to aj pod rúškom anonymity, ktorú internet umožňuje.

Za druhú najpočetnejšiu príčinu považujú analyzované skupiny dokumentov nízky vek páchatelov extrémistických skupín, ktorí predstavujú najzraniteľnejšiu skupinu voči extrémizmu.

Na treťom mieste v poradí skončila politická situácia u nás, témy vyberané politikmi či neschopnosť riešiť spoločenské otázky pri riadení verejnej správy.

Štvrtý najpočetnejší dôvod ovplyvňujúci extrémizmus označujú analyzované pramene konfliktné spolužitie s Rómami.

Vplyv médií zobrazujúcich násilné riešenie problémov, propagáciu životného štýlu, ktorý si prevažná časť populácie nemôže dopriať, šírenie hoaxov a dezinformácií rozličnými „alternatívnymi“ médiami sa spoločne s migráciou do Európy, intoleranciou voči Arabom a negatívnym ekonomickým statusom, chudobou či nezamestnanosťou, umiestnili v štatistickom rebríčku na piatom mieste.

Analýza preukázala i vplyv vzdelania na osvojenie si extrémistických myšlienok či správania, ku ktorému sa uchýľujú predovšetkým menej vzdelané osoby.

Za ďalšie príčiny, ktoré významne ovplyvňujú extrémizmus na Slovensku, považuje analýza získaných prameňov i negatívny spoločenský status, absentujúce zmysluplné vyplnenie voľného času, nadobudnuté predsudky, rodinné prostredie, vplyv rovesníkov a priateľov, túžbu spoločensky začleniť sa, niekam patriť či získať rešpekt, obdiv, alebo uznanie a túžbu osamostatniť sa v prípade mladej generácie.

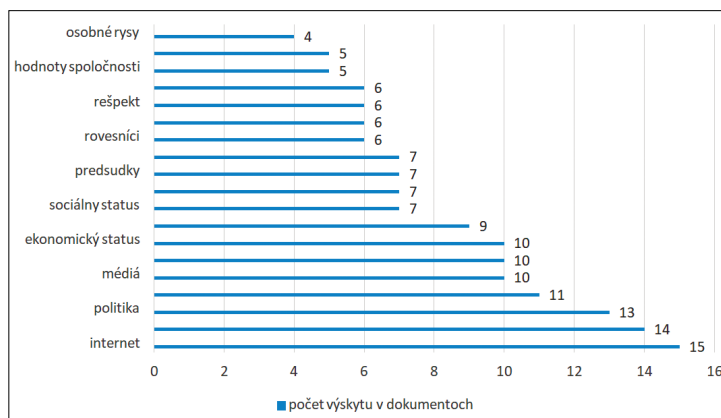
Napokon závery analýzy identifikujú ako príčiny extrémizmu aj vzťah ku sebe samému a zmysluplnosti života, aktuálne hodnoty v spoločnosti, vyjadrenie vzbury mladých proti škole, rodine či spoločnosti a povahové vlastnosti, temperament či zdravotný stav jednotlivca.

Tabuľka 2: Počet výskytov príčin extrémizmu v analyzovaných dokumentoch

Príčiny extrémizmu	Počet výskytov v analyzovaných dokumentoch	Poradie zostupne
Internet	15	I.
Vek (mladí)	14	II.
Politika	13	III.
Spolužitie s rómskou menšinou	11	IV.
Médiá	10	V.
Migranti	10	V.
Nezamestnanosť, chudoba, zlý ekonomický status	10	V.
Menej vzdelaní	9	VI.
Zlý sociálny status	7	VII.
Zábava, vyplnenie nudy a voľného času, vybitie si zlosti, adrenalín	7	VII.
Predsudky	7	VII.
Rodinné prostredie	7	VII.
Rovesníci, priatelia, sociálne skupiny	6	VIII.
Túžba niekam patriť, sociálne sa začleniť	6	VIII.
Získať rešpekt, obdiv, uznanie, dôležitosť, nadradenosť, osamostatniť sa	6	VIII.

Vzťah ku sebe samému a zmysluplnosť života	6	VIII.
Hodnoty v spoločnosti	5	IX.
Vzbura proti spoločnosti, rodine, škole	5	IX.
Dedičné faktory, temperament, inteligencia, osobné rysy, duševný a zdravotný stav	4	X.

(Zdroj: vlastné spracovanie)

Obrázok 1: Najpočetnejšie príčiny extrémizmu v analyzovaných dokumentoch
(Zdroj: vlastné spracovanie)

V prípade odporúčaných spôsobov, ktoré sú účelné bojovať s extrémizmom, sa na prvom mieste s kvalifikovaným odstupom od zvyšných odporúčaní ocitlo odporúčanie spočívajúce v organizovaní školení a prednášok, a nimi tak vzdelávať populáciu v oblasti extrémizmu.

Podstatným krokom pri odbúravaní extrémizmu preukázaným analýzou je monitorovanie extrémizmu a zber poctivých údajov o ňom, ktoré sa ako druhé najčastejšie odporúčanie vyskytvalo v analyzovanom súbore dokumentov.

Tretí najodporúčanejší spôsob boja s extrémizmom spočíva v zmene legislatívy, a to v sprísnení trestov či nastavení správnej pojmológie v nej.

Často sa vyskytovala aj potreba medzirezortnej spolupráce a zabezpečenie praktických a teoretických spôsobilostí osôb, ktoré môžu v boji s extrémizmom vykonávať prednášky, prácu s rizikovou skupinou populácie, či pôsobiť v riadiacich a veliacich pozíciách. Tieto znalosti je pritom v zmysle odporúčaní potrebné nepretržite aktualizovať. Potrebné je aj dbať o dôsledné uplatňovanie práva a trestať prejavy extrémizmu.

V zmysle záverov realizovanej analýzy možno v boji s extrémizmom za účelné považovať i využitie médií v predchádzaní radikalizácie v spoločnosti. Rovnako je potrebné v populácii budovať vlastné kritické myslenie a schopnosť overovať si informácie, filtrovať hoaxy od objektívnych správ. Podstatná je i úloha Policajného zboru SR, politika vlády SR či výchovno-vzdelávacie aktivity škôl.

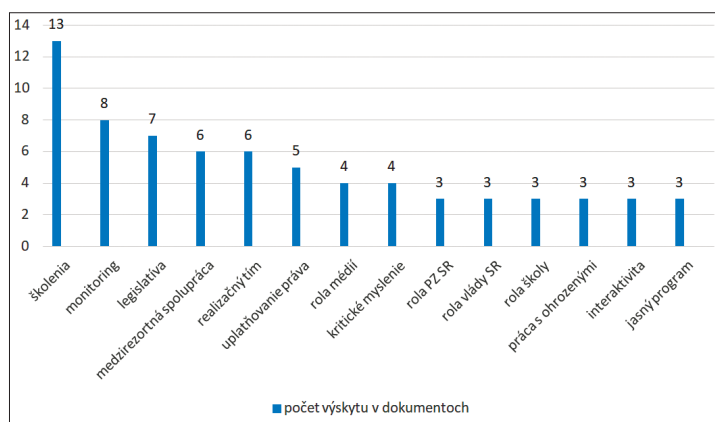
Odporúčaná je napokon i koncentrácia na najrizikovejšie skupiny populácie, ohrozené možnosťou radikalizovania sa, a sociálnej práce s nimi v malých skupinách, ako aj emočne zážitkové interaktívne učenie.

V prípade aktivít cielených na vzdelávanie a osvetu v oblasti extrémizmu sa odporúča, aby bola jasne definovaná metodika a naplánovaný program zohľadňujúci jedinečnosť skupiny, ktorej je táto aktivita určená.

Tabuľka 3: Počet výskytov spôsobov boja s extrémizmom v analyzovaných dokumentoch

Spôsob boja s extrémizmom	Počet výskytov v analyzovaných dokumentoch	Poradie zostupne
Školenia, vzdelávanie, zvyšovanie informovanosti, povedomia	13	I.
Monitoring, zisťovanie informácií	8	II.
Sprísnenie trestov, zmena legislatívy	7	III.
Medzirezortná spolupráca	6	IV.
Praktická a teoretická vybavenosť realizačného tímu, sledovanie trendov, informácií	6	IV.
Trestanie, uplatňovanie práva	5	V.
Rola médií	4	V.
Budovanie vlastného kritického myslenia, overovanie informácií	4	V.
Rola Policajného zboru SR	3	VI.
Rola vlády SR a štátu	3	VII.
Rola školy	3	VII.
Sociálna práca s ľuďmi ohrozenými extrémizmom (v malých skupinách)	3	VII.
Aktívna účasť ohrozených extrémizmom na práci s nimi, interaktivita, zážitkové učenie, spätná väzba, rozbor	3	VII.
Aktivity s jasným programom, metodikou a záverom, zohľadnenie skupiny, ktorej je určený	3	VIII.

(Zdroj: vlastné spracovanie)

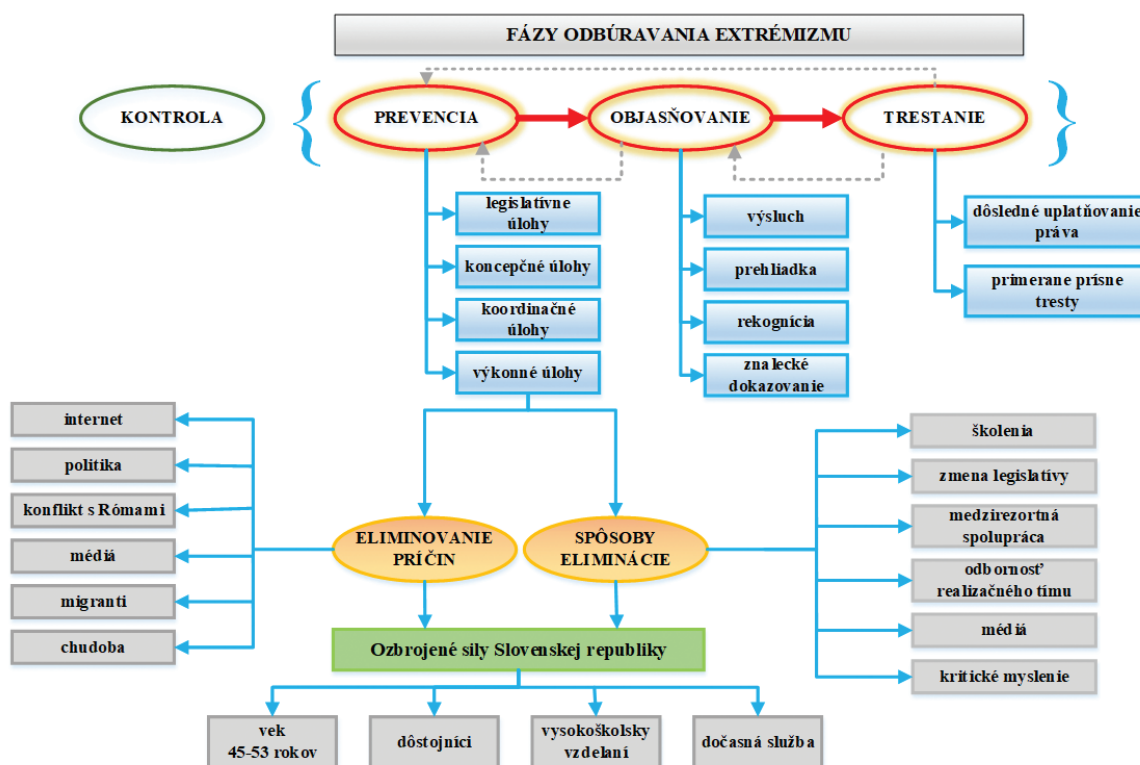
Obrázok 2: Počet výskytov spôsobov boja s extrémizmom v analyzovaných dokumentoch

(Zdroj: vlastné spracovanie)

6 MODEL ODBÚRAVANIA EXTRÉMIZMU V OZBROJENÝCH SILÁCH SLOVENSKEJ REPUBLIKY

Vďaka zisteniam získaným zo záverov realizovaného dotazníkového prieskumu a dát z analýzy expertných dokumentov bolo možné zostaviť model odbúravanja extrémizmu v Ozbrojených silách Slovenskej republiky.

Obrázok 3: Model odbúravanja extrémizmu v OS SR

(Zdroj: vlastné spracovanie)

Vytvorený model odbúravanja extrémizmu vychádza z troch časových fáz, počas ktorých možno vyvíjať aktivity spôsobilé pozitívne vplyvať na eliminovanie nenávisťného presvedčenia či konania.

Prvá fáza spočíva v prevencii, teda v aktivitách, ktorých cieľom je predchádzať nadobudnutiu intolerantných postojov, ako aj samotnému protispoločenskému extrémistickému správaniu.

Cieľom **druhej fázy** je objasniť extrémistické protispoločenské správanie (a to ako konanie, tak aj jeho extrémistický motív) a páchatela tohto skutku.

Posledná, **tretia fáza** spočíva v uplatnení sankcií za protispoločenské konanie, ktoré v sebe nesú i individuálnu a generálnu prevenciu, v dôsledku čoho nemožno zabudnúť na jej vzťah k predchádzaniu extrémistickej protispoločenskej činnosti.

Model počíta i s okolnosťami, v zmysle ktorých poznatky získané vo fáze vyvodzovania zodpovednosti možno uplatniť v procese objasňovania extrémistických skutkov, ako aj s poznatkami nadobudnutými počas objasňovania protispoločenskej činnosti, ktoré môžu slúžiť na zefektívnenie krokov prevencie.

Nakoľko všetky uvedené fázy sú tvorené skupinou úloh a odporúčaní, vytvorený model prostredníctvom znázornenia množiny prvkov pozostávajúcej práve z týchto fáz znázorňuje ne-

vyhnutnosť kontroly ich plnenia, a to ako efektívneho prvku pre zabezpečenie jeho realizácie. Poznanky z kontroly rovnako slúžia nepretržitému zdokonaľovaniu fáz modelu.

Prvú fázu prevencie tvoria štyri základné úlohy spojené s účelnou profylaxiou pred extrémizmom. Ide o legislatívne, koncepčné, koordinačné a výkonné úlohy. V rámci legislatívnych úloh je nevyhnutné nastaviť kvalitnú úroveň právnych noriem regulujúcich spoločenské vzťahy v oblasti extrémizmu. Koncepčné úlohy tkvejú vo vytvorení kvalitných a racionálnych strategických a koncepčných dokumentov pre odbúravanie extrémizmu. V prípade koordinačných úloh ide o potrebu prepojenia medzinárodných, národných a miestnych stratégií pre odbúravanie extrémizmu. Výkonné úlohy tvoria súbor realizačných krokov spočívajúcich v priamom pôsobení na faktory ovplyvňujúce extrémizmus v rizikovej skupine osôb. V rámci nich sa identifikujú najzávažnejšie faktory ovplyvňujúce extrémizmus, voči ktorým je potrebné zamerať prioritnú pozornosť pri eliminácii ich negatívnych dopadov na radikalizáciu spoločnosti. Výkonné úlohy súčasne stanovujú najodporúčanejšie metódy, s ktorými možno zápasíť s extrémizmom efektívne.

V zmysle znázorneného modelu je potrebné prioritne eliminovať negatívny dopad internetu, politiky v krajine, konfliktného spolužitia spoločnosti a rómskej menšiny, médií, migrantov a zlého ekonomického statusu na vyhrotené postoje v spoločnosti.

Internet umožňuje v priestore anonymity voľné šírenie extrémistických názorov s náročnou možnosťou vypátrania a potrestania páchatela extrémistického skutku. Rovnako tak je prostriedkom nadväzovania vzťahov medzi extrémistickými skupinami, koordinácie a vzájomnej spolupráce, ako i prostriedkom pre regrutáciu nových extrémistov.

Neriešenie vážnych spoločenských tém, polarizácia spoločnosti či radikalizácia politických strán, a napokon i vstup extrémistov do politiky predstavuje faktor zohľadnený v modeli ako jeden z najčastejších príčin extrémizmu.

Rovnako je tak tomu i v prípade stereotypov, predsudkov či negatívnych osobných skúseností pri spolužití Rómov a väčšinovej populácie, ako aj v prípade nazerania na migrantov ako na zdroj ohrozenia osobnej bezpečnosti a zamestnania.

Model identifikuje médiá ako jednu z najčastejších príčin extrémizmu, a to s ohľadom na nesprávne životné vzory, ktoré prezentujú, či s ohľadom na tie z nich, ktoré otvorene šíria extrémizmus alebo dezinformácie.

Spracovaný model napokon znázorňuje ako poslednú z najčastejších príčin extrémizmu chudobu, resp. zlý ekonomický status, ktorý vytvára pocit neistoty, frustrácie a hľadanie vinníka tohto stavu.

Pokiaľ ide o výkonné úlohy spočívajúce vo využití najodporúčanejších spôsobov pre odbúravanie extrémizmu, spracovaný model odkazuje na realizáciu školení, výchovu a vzdelávanie, zmenu právnej úpravy, medzirezortnú spoluprácu, odbornosť realizačného tímu, rolu médií a budovanie kritického myslenia v spoločnosti.

V prípade školení je nevyhnutná ich realizácia na základe jasnej metodiky s jasným cílením a záverom. Podstatné je tiež sledovanie trendov a udržiavanie potrebnej kvalifikácie členov tímu realizujúceho dané školenia.

Pri zmene legislatívy je potrebné docieľiť rozšírenie katalógu extrémistických trestných činov o environmentálny a politický extrémizmus a súčasne precizovať jestvujúce druhy extrémizmu ak, aby zastrešili všetky extrémisticky motivované skutky.

Ako jeden z kľúčových spôsobov odbúravania extrémizmu identifikuje model spoluprácu naprieč úrovňami a odvetviami štátnej správy a samosprávy, ale i rolu médií založenú na osвете, pozitívnej mediálnej kampani, tolerancii v spoločnosti či zvyšovaní korektnej informovanosti.

Predkladaný model napokon znázorňuje i budovanie vlastného kritického myslenia založeného na schopnosti vyhodnocovať a overovať získavané informácie ako účinný spôsob eliminovania extrémizmu.

V rámci skupín vytvorených v Ozbrojených silách Slovenskej republiky s ohľadom na vek, hodnostný zbor, vzdelanie a druh štátnej služby, odporúča model výkonné úlohy cieľiť prioritne na najrizikovejšie skupiny, ktorými sú profesionálni vojaci vo veku 45 – 53 rokov, dôstojníci, vysokoškolsky vzdelaní profesionáli a profesionálni vojaci v dočasnej štátnej službe.

V prípade skupiny dôstojníkov sa najväčší podiel respondentov s intolerantným presvedčením objavil až šesťkrát z celkových ôsmich vyhodnocovaných prípadov. Skupina 45- až 53-ročných profesionálnych vojakov päťkrát z celkových ôsmich vyhodnocovaných prípadov a s rovnakou početnosťou i skupina profesionálnych vojakov v dočasnej štátnej službe. Ide tak o kvalifikovaný rozdiel voči ostatným sledovaným skupinám, z dôvodu čoho je možné predpokladať systémový nedostatok v procese eliminácie vyhranených intolerantných postojov v jednej z generácií profesionálnych vojakov, v prípade výchovy a vzdelávania dôstojníkov či v službe profesionálnych vojakov v dočasnej štátnej službe.

Spracovaný model nezohľadňuje výlučne len vyššie uvedené závery realizovaného prieskumu, ale i záver, v zmysle ktorého početnejší výsledok prípadov, v ktorých disponovali intolerantným presvedčením respondenti dotazníkového prieskumu bol dosiahnutý pri opýtaných s vysokoškolským vzdelaním. Tento záver je zaujímavým aj s ohľadom na okolnosť, že práve skupina vysokoškolsky vzdelaných mala najkvalifikovanejšie vedomosti o extrémizme. Pri odbornej práci s nimi, v záujme odbúravania extrémizmu, je potrebné dbať najmä na výchovu k tolerancii a nielen na sprostredkovanie informácii o extrémizme.

V prípade druhej fázy spočívajúcej v objasňovaní extrémistického skutku, jeho motívu a jeho páchatela odporúča model spomedzi katalógu kriminalistických metód využiť predovšetkým výsluch, domovú prehliadku, prehliadku iných priestorov, ako aj osobnú prehliadku. Rovnako tak i rekogníciu a znalecké dokazovanie (ide o odporúčania kriminalistiky vo vzťahu k odhaľovaniu extrémistickej trestnej činnosti).

Tretia, finálna fáza v podobe trestania so sebou nesie dve základné úlohy, a to dôsledné vyvodzenie zodpovednosti za extrémistické konanie a jeho trestanie primerane prísnyim postihom. Je totiž dôležité do spoločnosti vyslať signál, že táto forma protispoločenskej činnosti nie je nijako akceptovaná, a že jej páchatel sa pred zodpovednosťou neskryje. Trest, ktorý postihne páchatela extrémistického skutku, nesmie byť nijako benevolentný, aby samotného páchatela a spoločnosť odradil od rovnakých konaní v budúcnosti. Súčasne však nesmie byť ani neprimerane prísny, aby nevzbudzoval v spoločnosti súcit s extrémistickým páchatelom a jeho konaním.

7 ZÁVER

Vzhľadom na aktuálnosť problematiky extrémizmu ako celospoločenského negatívneho fenoménu súčasnej spoločnosti, ktorý neobchádza ani prostredie ozbrojených síl, bolo cieľom tohto príspevku zistiť okolnosti ovplyvňujúce radikalizáciu spoločnosti, skúmať inklináciu k extrémizmu

v prostredí Ozbroyených síl Slovenskej republiky, ako i definovať odporúčané spôsoby boja s extrémizmom.

Na základe záverov realizovaného výskumu a prieskumu bol určený rebríček vhodných spôsobov odbúravania extrémizmu, ako aj najrizikovejšia skupina profesionálnych vojakov Ozbroyených síl Slovenskej republiky z pohľadu veku, dosiahnutého vzdelania, hodnosti a druhu štátnej služby.

Všeobecný model odbúravania extrémizmu v prostredí profesionálnych vojakov bol vytvorený aj s pomocou poznatkov získaných pri spracovaní dizertačnej práce autora textu.

Model boja s extrémizmom, zostavený na základe viacsektorového prístupu, môže dopomôcť účinne extrémizmu predchádzať, odhaliť latentné skutky extrémizmu, efektívne vyšetriť spáchanie týchto skutkov či napokon usvedčiť ich páchatelov z prostredia Ozbroyených síl Slovenskej republiky a spravodlivo ich potrestať.

Vytvorený model je rovnako spôsobilý pozitívne ovplyvniť spoločenské vzťahy v Ozbroyených silách Slovenskej republiky smerom ku kreovaniu profesionálnych vojakov s tolerantným demokratickým hodnotovým nastavením, ktoré najmä v priestore mnohonárodných, multietnických či multikonfesných armád, s ktorými tvoria Ozbroyené sily Slovenskej republiky strategické partnerstvo, predstavujú *conditio sine qua non* partnerskej spolupráce.

Nutné je poukázať aj na skutočnosť, že pri získavaní údajov o vedomostiach o extrémizme či inklinácii k extrémizmu v prípade profesionálnych vojakov Ozbroyených síl Slovenskej republiky, bolo uplatnené tzv. kritérium dostupnosti. Vzorka oslovených respondentov tak bola tvorená profesionálnymi vojakmi, ktorých bolo možné do dotazníkového prieskumu zapojiť prostredníctvom Akadémie ozbrojených síl gen. Milana Rastislava Štefánika v Liptovskom Mikuláši. Išlo o jej kadetov a profesionálnych vojakov zúčastňujúcich sa kurzov na akadémii, či napokon profesionálnych vojakov predstavujúcich jej tzv. stály stav. Spracované závery dotazníkového prieskumu preto reprezentujú práve túto spomenutú vzorku, a sú tak pre ňu i najlepšie uplatniteľné.

ZOZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH ODKAZOV

BENČÍK, J.: *Neonacista skandujúci „Sieg heil!“ hovorcom parlamentnej strany?* [online]. Denník N, 2019 [cit. 2023-03-04]. Dostupné na internete: <<https://dennikn.sk/blog/1672375/neonacista-skandujuci-sieg-heil-hovorcom-parlamentnej-strany/>>.

ČENTĚŠ, J.: *Trestný zákon : veľký komentár*. Žilina : Eurokódex, 2020. 1024 s. ISBN 978-80-8155-066-9.

Český expremiér Zeman : *Islam je anticivilizácia* [online]. TASR, 2011 [cit. 2023-03-04]. Dostupné na internete: <<https://svet.sme.sk/c/5969250/cesky-expremier-zeman-islam-je-anticivilizacia.html>>.

JURČÁK, V. - MARTAUS, P. - MARTAUS, T.: Skutki extrémizmu v Ozbroyených silách Slovenskej republiky. In: *Národná a Medzinárodná bezpečnosť 2021 : 12. medzinárodná vedecká konferencia : Zborník príspevkov z medzinárodnej vedeckej konferencie*. Liptovský Mikuláš : Akadémia ozbrojených síl generála M. R. Štefánika, ročník 2021, s. 202-211. ISBN 978-80-8040-606-6.

Koncepcia boja proti radikalizácii a extrémizmu do roku 2024 [online]. ÚV SR, 2021 [cit. 2023-03-04]. Dostupné na internete: <<https://rokovania.gov.sk/RVL/Material/25631/1>>.

KORČOK, I.: *EÚ sa stala súčasťou domácich politik aj každodenného života* [online]. TASR, 2021 [cit. 2023-03-04]. Dostupné na internete: <<https://www.teraz.sk/najnovsie/korcok-eu-sa-stala-sucas-tou-domac/545840-clanok.html>>.

LICHNER, V.: *Analýza radikálnych a extrémistických skupín, hnutí, siekt a kultov a ich pôsobenie v Slovenskej republike*. Košice : Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, 2020. 163 s. ISBN 978-80-8152-839-2.

MURÍNOVÁ Z.: *Politický extrémizmus u nás : Základné informácie o súčasnom extrémizme na Slovensku* [online]. FICE Slovensko - PREVENCIA AD, 2017 [cit. 2023-03-04]. Dostupné na internete: <prevenciaad.sk/wp-content/uploads/2013/11/Politick%C3%BD-extr%C3%A9mizmus-u-n%C3%A1s-z%C3%A1kladn%C3%A9-inform%C3%A1cie-o-s%C3%BA%C4%8Das-nom-extr%C3%A9mizme-na-Slovensku-2.pdf>.

Nariadenie ministra obrany Slovenskej republiky č. 6/2022 o zabezpečení plnenia úloh boja proti radikalizácii a extrémizmu.

PAULÍK, J.: *Prápor Azov, hajlujúci bojovníci a očistenie od radikálov. Ich súčasný stav nemôžeme s minulosťou porovnávať, tvrdia analytici* [online]. Refresher, 2022 [cit. 2022-12-30]. Dostupné na internete: <<https://refresher.sk/111282-Prapor-Azov-hajlujuci-bojovnici-a-ocistenie-od-radikalov-lch-sucasny-stav-nemozeme-s-minulostou-porovnavat-tvrdia-analytici>>.

SCHEINER J.: *Velebení aj zatracovaní : Kto sú bojovníci pluku Azov?* [online]. TREND, 2022 [cit. 2022-12-30]. Dostupné na Internete: <<https://www.trend.sk/nazory-a-komentare/velebeni-aj-zatracovani-kto-su-bojovnici-pluku-azov>>.

Zákon č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon v znení neskorších predpisov.

Zákon č. 301/2005 Z. z. Trestný poriadok v znení neskorších predpisov.

Zákon č. 308/1991 Zb. o slobode náboženskej viery a postavení cirkví a náboženských spoločností v znení neskorších predpisov.

Zákon č. 274/2017 Z. z. o obetiach trestných činov a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.

Zákon Slovenskej národnej rady č. 372/1990 Zb. o priestupkoch v znení neskorších predpisov.

Zákon Národnej rady Slovenskej republiky č. 198/1994 Z. z. o vojenskom spravodajstve v znení neskorších predpisov.

Zákon Národnej rady Slovenskej republiky č. 46/1993 Zb. o Slovenskej informačnej službe v znení neskorších predpisov.

TÉMY NA VEDENIE ZÁVEREČNEJ DISKUSIE

1. Čelia Ozbrojené sily Slovenskej republiky problému s extrémizmom?
2. Aká je úloha Vojenskej polície v boji s extrémizmom?
3. Aké sú najpočetnejšie odporúčania spôsobu boja s extrémizmom?
4. Disponujú profesionálni vojaci dostatočnými vedomosťami o extrémizme?
5. Sú profesionálni vojaci odolní voči extrémizmu?